

УДК 343.14

СТАНДАРТИ ДОКАЗУВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ЗНАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

А. Павлишин, Х. Слюсарчук***

**Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна,
e-mail: pavlyshyna@gmail.com*

***Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна,
e-mail: slusar4yk@yahoo.com*

Визначено взаємозв'язок стандартів доказування та формування знання про обставини кримінального правопорушення у кримінальному провадженні. Досліджено питання співвідношення таких філософських та правових категорій, як «імовірність», «вірогідність» та «достовірність» знання. Аналізуючи норми законодавчих актів та погляди науковців, автори подають власне бачення щодо можливості існування вірогідних знань у кримінальному провадженні та стверджують, що у кримінальному провадженні стандарти доказування фіксують моменти утворення ймовірного, вірогідного та достовірного знання про обставини кримінального провадження.

Ключові слова: доведеність, ймовірність, вірогідність, достовірність доказу, достовірність встановлення обставини.

Із поняттям «стандарти доказування» у кримінальному провадженні тісно пов'язане питання про співвідношення таких категорій, як «імовірність», «вірогідність», «достовірність» та «істинність» знання у кримінальному провадженні.

Подекуди у науковій літературі можемо віднайти приклади визначення стандартів доказування як балансу **імовірностей**, який необхідний для того, щоб визначити, до якого ступеня **достовірності** повинна доказувати сторона, на якій лежить тягар доказування [21, с. 287]. У розумінні Б. П. Ратушної стандарт доказування – це критерій **достовірності** результату судового пізнання [21, с. 282]. В. М. Іщенко зазначив, що стандарт доказування впливає з якісного рівня **імовірності** знання [10, с. 304]. У трактуванні І. Л. Петрухіна, концепція розумного сумніву, який є одним зі стандартів доказування у кримінальному провадженні, взагалі відкинула вимогу встановлення істини і замінила його допущенням високої **імовірності** висновку [18, с. 19]. Своєю чергою, В. В. Вапнярчук неодноразово послуговувався категоріями «ймовірності» та «достовірності» знання під час дослідження стандартів доказування у кримінальному провадженні [5, с. 101–110]. Інші автори розуміють під стандартом доказування достатній ступінь **імовірності** знання для прийняття суддею рішення у кримінальному провадженні, тобто такий ступінь **імовірності**, який допомагає суду розсіяти сумніви у конкретній справі [6, с. 453; 8, с. 58]. Отже, питання визначення співвідношення та взаємозв'язку ймовірності та достовірності знання у кримінальному провадженні є невід'ємною складовою у дослідженні змісту та сутності поняття стандартів доказування у кримінальному провадженні.

Питання виокремлення ймовірного, вірогідного, достовірного знання у кримінальному процесі, а також безпосереднє дослідження відповідних категорій ставало предметом розгляду та переосмислення серед наукової спільноти безліч разів і по суті

триває десятиліттями. Однак запровадження стандартів доказування у кримінальному провадженні «підняло» відповідну дискусію на якісно новий рівень.

Річ у тім, що протягом тривалого періоду переосмислення ймовірності, вірогідності та достовірності не лише як філософських, але як і правових категорій, відбувалося у межах дослідження питання існування (необхідності існування) істини у кримінальному процесі. При цьому дискусія серед науковців переважно зводилася до питань, якою саме повинна бути істина у кримінальному провадженні – об'єктивною чи формальною – та яке її значення у кримінальному провадженні, тобто для чого вона потрібна у кримінальному провадженні: як мета усього кримінального провадження, принцип кримінального процесу чи як певний орієнтир, ціннісний критерій у кримінальному судочинстві [3, с. 422; 15, с. 675; 16, с. 76–78]. Проте ймовірність та достовірність знання у процесі застосування стандартів доказування у кримінальному провадженні не повинні досліджувати та розглядати у «системі координат» встановлення істини у кримінальному судочинстві. Як вже неодноразово зазначено, стандарти доказування взагалі не передбачають та не мають на меті встановлення будь-якої істини у кримінальному провадженні, чи то формальної (юридичної), чи тим більше об'єктивної [7, с. 228]. У кримінальному провадженні стандарти доказування «вимагають» правильного прийняття рішення в межах змагального кримінального процесу, тобто з урахуванням виконання сторонами тягаря доказування і переконання та розумінням «пріоритетності» прав людини у кримінальному судочинстві. У такому контексті варто погодитися з думкою, висловленою у науковій літературі про те, що загалом істина не відіграє якоїсь особливої ролі у змагальному кримінальному процесі, значно поступаючись доцільності [16, с. 77].

Що ж таке «ймовірність», «вірогідність» та «достовірність» знання? Як співвідносяться відповідні поняття у кримінальному провадженні?

Буквально «достовірний» означає «такий, який не викликає сумніву, точний, цілком вірний», а «ймовірний» визначається як «можливий» [23, с. 338]. Своєю чергою, термін «вірогідний», «вірогідність» переважно використовують як синонім слова «достовірний», «достовірність» [20, с. 62; 22, с. 107; 24; 27, с. 44].

Однак серед науковців не склалося єдиної думки щодо питання, як саме ці категорії співвідносяться у кримінальному провадженні.

Зокрема, М. Шумило зазначив, що ймовірність та вірогідність – це різні сторони знання. Вірогідне знання має свої ступені і форми, однією з яких є ймовірність. Такий підхід, за словами науковця, дав підстави для визнання ймовірності як етапу пізнання на шляху до вірогідності. Тому ймовірність є ні чим іншим, як мірою можливого [27, с. 45]. Однак, як зазначає учений, треба мати на увазі, що ймовірне знання не є обов'язково неістинним [27, с. 48].

Отже, науковець виокремив ймовірність як певний рівень вірогідності. Своєю чергою, відповідно до такого наукового підходу, вірогідність ототожнюється з достовірністю, а «істинність», так би мовити, «супроводжує» або «не супроводжує» ймовірність знання. Схожі погляди висловлюють М. А. Погорецький та М. С. Строгович зазначаючи, що категорії ймовірності і вірогідності є ступенями пізнавальної діяльності [20, с. 63; 26, с. 84–85].

Протилежної думки дотримується Б. П. Ратушна, яка вважає, що достовірність та ймовірність є **синонімічними** характеристиками результату судового пізнання. Однак, на думку науковця, коли йдеться про судові знання, потрібно використовувати термін «достовірність» як таку їх характеристику, що означає «максимальне наближення суду до повного і правильного встановлення фактичних

обставин судової справи» [21, с. 287]. У судовому правозастосуванні істинне знання можливе лише щодо встановлення окремих, одиничних фактів. А результат судового пізнання складається з суми знань про окремі факти, одні з яких можуть бути об'єктивно істинними, інші ж – ймовірними. Тому, як продовжує науковець, результат судового пізнання завжди містить елемент імовірності, через що застосовувати для характеристики таких знань термін «істина» видається необгрунтованим [21, с. 289].

У науці кримінального процесу існує щонайменше два наукові підходи щодо визначення механізму формування «достовірності» знання у кримінальному провадженні.

Відповідно до першого, саме внаслідок поступового «наростання», «збагачення» ймовірного знання у процесі пізнання обставин кримінального провадження, тобто якісного поступового переходу та перетворення ймовірного знання, отримують достовірне. Згідно з другим – достовірний висновок про обставини конкретного провадження формується на підставі узагальнення сукупності окремо взятих, одиничних імовірних та достовірних знань, унаслідок чого за результатами якісної переваги останніх і отримують загалом («загальне») достовірне знання про обставини конкретного кримінального провадження.

Проте, як видається, останній науковий підхід притаманний іншим видам судочинства, зокрема цивільному, господарському, адміністративному та не може використовуватись у кримінальному судочинстві, оскільки в будь-якому випадку за результатами судового розгляду кримінального провадження повинен сформувався однозначний достовірний висновок про обставини кримінального провадження. З урахуванням поглядів Б. П. Ратушної, можна стверджувати, що якщо «достовірне» знання формуватиметься лише на основі простої переваги одних «достовірних» знань над певною частиною ймовірних, то висновок суду про обставини кримінального провадження загалом не позбавиться ймовірного характеру, що унеможлиблює ухвалення обвинувального вироку у кримінальному провадженні, оскільки, як слушно зазначають О. Г. Шило, Ю. М. Грошевий та О. В. Капліна: «ймовірний висновок означає відсутність однозначності отриманого судом знання, яке в силу своєї невизначеності не може бути покладено судом у підгрунтя обвинувального вироку» [11, с. 180]. Своєю чергою достовірний висновок означає, що він є однозначним, обгрунтованим, тобто вичерпно доведеним під час доказування встановленими в законі процесуальними джерелами та таким, що відповідає встановленій і перевіреній судом сукупності доказів [11, с. 180]. На думку М. А. Погорецького: «кількісне збільшення ймовірного знання ще не призводить до вірогідності, із суми ймовірностей не народжується вірогідність, тому що, як і раніше, якою би високою не стала ступінь ймовірності, ми маємо справу тільки з припущенням» [20, с. 64]. Не викликає жодних заперечень також твердження А. Піюка, який писав, що «якщо щось залишилось недоказаним, якщо будь-які докази вини обвинуваченого залишаються сумнівними, суддя не має морального права ухвалити обвинувальний вирок у кримінальному провадженні, а в кінцевому результаті не важливо, як буде називатись результат кримінально-процесуального доказування: «істина» чи «доказана достовірність» [19, с. 43].

Окрім цього, на підтвердження того, що ймовірність знання у кримінальному провадженні наростає поступово до «межі», за якою формується достовірне знання, свідчить наявність стадій у кримінальному провадженні (тобто стадійна побудова кримінального провадження загалом) та мета запровадження стандартів доказування у кримінальному провадженні. На додачу, наукова спільнота нато-

мість, невпинно стверджує, що остаточне рішення у кримінальному провадженні приймають на підставі не повного знання, а лише такого його обсягу, який формує внутрішнє переконання, і це призводить до недоцільності подальшого дослідження обставин провадження, оскільки саме такої достовірності знань вимагає закон для прийняття рішення про винуватість особи у змагальній моделі кримінального процесу [4, с. 28; 5, с. 101; 21, с. 284; 27, с. 47].

У контексті викладеного, варто погодитися з думкою, висловленою у науковій літературі про те, що «основною кінцевою метою будь-якого процесу пізнання є отримання знань, максимально наближених до об'єктивної реальності, іншими словами – доказування у кримінальному провадженні спрямовано на отримання достовірних знань, перш за все щодо події кримінального правопорушення та винуватості обвинуваченого» [11, с. 180].

Отже, ймовірність знання безперервно «супроводжує» певні етапи досудового розслідування кримінального провадження, зокрема, від моменту внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань, прийняття низки поточних процесуальних рішень (про затримання особи, застосування запобіжних заходів чи інших заходів забезпечення кримінального провадження, проведення певних слідчих дій тощо), повідомлення про підозру та складання обвинувального акту. При цьому, невід'ємною властивістю ймовірності знання у кримінальному провадженні є її здатність «поступового **якісного** збагачення», оскільки ймовірність знання на етапі складання обвинувального акту повинна бути якісно вищою, ніж на етапі повідомлення особі про підозру. Саме тому, як слушно стверджує М. Є. Шумило, у кримінальному провадженні з'явилися оцінки таких знань, як маловірогідні, достатньо вірогідні або з малою чи великою вірогідністю [27, с. 45].

Однак на основі дослідження наукових позицій щодо визначення способів (механізмів) формування достовірності знання у кримінальному провадженні, варто зазначити, що наукова спільнота під час дослідження відповідної проблематики не осмислила питання розмежування таких категорій, як «достовірність доказів» та «достовірність встановлення обставини кримінального провадження».

Відповідно до ч. 1 ст. 94 КПК України слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному та неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють **кожний доказ** з погляду належності, допустимості, **достовірності**, а сукупність зібраних доказів – з погляду достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення [14]. Як видається, достовірність доказу не має жодних ступенів. За результатом оцінювання доказ визнають або достовірним, або недостовірним. Однак встановлена достовірність доказу не передбачає автоматичного достовірного встановлення обставини кримінального провадження. Наприклад, непрямі докази є достовірними (принаймні їхня достовірність завжди презюмується), проте такі докази підтверджують певну обставину кримінального провадження з певною вірогідністю. Крім цього, варто підтримати наукову позицію Д. Б. Сергєєвої, яка вважає, що достовірність доказу – це суб'єктивна властивість фактичних даних, що становлять зміст доказу, з високим ступенем **імовірності** встановлювати наявність або відсутність обставин, що мають значення для кримінального провадження, засноване на внутрішньому переконанні суб'єкта доказування, яке ґрунтується на всебічному, повному та неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження [22, с. 110]. Формування знання про обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному

провадженні відбувається на підставі оцінювання сукупності доказів. Але встановлена достовірність доказу або навіть певної сукупності доказів на певному етапі кримінального провадження не може гарантувати достовірного встановлення певної обставини кримінального провадження (наприклад, винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення). Як зазначено у науковій літературі, достовірність може стосуватися кожного окремого доказу, отриманого у кримінальному провадженні (наприклад, показання свідка), так і «загального висновку, який отримується із сукупності доказів» [9, с. 93]. Отже, достовірність доказу та достовірно доведена винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення у кримінальному провадженні це не одне і теж.

У такому контексті, можна зазначити, що у кримінальному провадженні розмежують поняття «достовірність доказу» та «достовірність встановлення обставини» кримінального провадження (встановлення обставин з достовірністю). І саме для встановлення достовірності доведення обставини кримінального провадження запроваджують стандарти доказування. Система стандартів доказування, по суті, покликана забезпечити «достовірність» результату отримання знання про обставини кримінального провадження.

Питання виокремлення «достовірності доказу» та «достовірності встановлення обставини» у кримінальному провадженні тісно пов'язане із проблемою можливості оцінювання обставин кримінального правопорушення у кримінальному провадженні.

Як видається, до об'єктів оцінювання треба віднести не лише докази та їхні джерела, але й безпосередньо обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. На такий висновок настановляє положення ч. 4 ст. 17 КПК, відповідно до якої усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачать на користь такої особи [14]. Звідки такі сумніви, якщо у кримінальному провадженні досліджують (оцінюють) достовірні докази у їх сукупності? Це означає, що сукупність достовірних доказів може встановлювати обставину кримінального провадження з певною ймовірністю. Що своєю чергою, означає, що обставина не доведена. Отже, суд у нарадчій кімнаті оцінює не лише докази, але й те, чи доведена обставина кримінального провадження з урахуванням виконання сторонами кримінального провадження тягара доказування та переконання на відповідність певному стандарту доказування. А встановити доведеність обставини кримінального провадження можна лише оцінивши її. Встановлення обставини без її оцінювання не можливе. Отже, суд встановлює достовірність чи недостовірність доказу, а також доказаність чи недоказаність обставини інформацією, яку містить відповідний доказ.

У такому аспекті, можемо говорити про те, що достовірність доказу та, наприклад, достовірність встановлення вини особи у вчиненні кримінального правопорушення – не одне і те ж, оскільки друге передбачає накопичення знання про відповідну обставину кримінального провадження, його збільшення за змістом. Знання про обставини кримінального провадження передбачають певну градацію від їхньої ймовірності до достовірності, що призводить до поступового «укріплення» переконання у правильності висновків щодо відповідної обставини та необхідності прийняття того чи іншого рішення у кримінальному провадженні. Достовірність встановлення обставини наростає поступово, а рівень обґрунтованості знання про обставини кримінального провадження повинен безперервно підвищуватись у процесі кримінального провадження.

У межах дослідження стандартів доказування у кримінальному провадженні нез'ясованим залишається питання про існування «вірогідності» знання у кримінальному провадженні. Аналізуючи наукові позиції щодо механізму формування

знання про обставини кримінального провадження, можемо простежити, що «вірогідність» знання як окрему самостійну категорію наукова спільнота не виокремлює. Наприклад, найчастіше науковці ототожнюють вірогідність із достовірністю знання у кримінальному провадженні [20, с. 62; 22, с. 107; 24; 27, с. 44]. Проте, як видається, у сфері здійснення кримінального судочинства поряд із ймовірністю та достовірністю знання існує також вірогідність знання у кримінальному провадженні та спроба ототожнювати відповідну категорію із «ймовірністю» чи «достовірністю» не є до кінця виправданою.

Як зазначено у науковій літературі, поняття «достовірність» є словотворчо мотивованим для розуміння та сприймається як «достатня вірність» [4, с. 27; 17, с. 133]. Дотримуючись такої лінії (послідовності) мислення, можемо додати, що «вірогідність» сприймається як «те, що гідне віри». І вже з такого морфологічного дослідження можемо зробити висновок про те, що «вірогідність» та «достовірність» знання не тотожні поняття, оскільки те, що «гідне віри» не завжди є «достатньо правильним» або «достеменно правильним».

Тому доречнішою є думка про наближеність вірогідності швидше до ймовірності знання у кримінальному провадженні, ніж до достовірності. Проте, говорити про повну тотожність цих понять не варто. Вірогідність відрізняється від ймовірності ступенем обґрунтованості «віри» у припущення. Однак суд повинен оперувати лише «вірогідними» знаннями, і якщо ймовірні висновки (знання) сторони обвинувачення не набудуть ознак вірогідності (тобто необхідного ступеня обґрунтованості), то вони не можуть стати підставою для прийняття суддею відповідного рішення у кримінальному провадженні (наприклад, тримання під вартою). «Вірогідність» – це найвищий ступінь ймовірності і лише такого максимального ступеня обґрунтованості може досягти знання на стадії досудового розслідування кримінального провадження.

Підтвердженням такого висновку можуть слугувати стандарти доказування у кримінальному провадженні, які використовують (досягають) на стадії досудового розслідування – «переконання за більшої вірогідності» та «вагоме переконання» [25, с. 236]. Наприклад, у ч. 3 ст. 87 проекту КПК 2008 року «переконання за більшою вірогідністю» визначали як переконання, яке впливає із неупередженого та добросовісного розгляду всіх наданих сторонами доказів і свідчить, що висновок про існування або відсутність тієї обставини чи сукупності обставин, які доводить сторона, є більш **вірогідним**, ніж протилежний висновок [12]. Своєю чергою, у ч. 5 ст. 110 проекту КПК 2007 року «вагоме переконання» означало, що наявні на момент прийняття рішення докази створюють дуже велику **вірогідність** того, що твердження відповідає дійсності [13].

Отже, у сфері здійснення кримінального судочинства існують такі філософські та правові категорії, як «ймовірність», «вірогідність» та «достовірність» знання про обставини кримінального провадження, а стандарти доказування позначають «вузлові точки» формування цих категорій у кримінальному провадженні під час прийняття необхідних процесуальних рішень слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом.

До слова варто зазначити, що у науковій літературі згадано про те, що у США стандарт доказування «поза розумним сумнівом» застосовують як щодо доведеності вини особи, так і щодо оцінки доказів [4, с. 27]. Зокрема А. М. Безносюк зазначає, що під доказом поза розумним сумнівом і достовірним доказом розуміють одне й те ж. Науковець звертається до визначення «доказу поза розумним сумнівом», наданого американською юридичною електронною бібліотекою, відповідно до якого – це доказ «такого переконливого характеру, що ви

були б готові покладатися на нього і діяти без вагань у найважливіших власних справах. Втім це не означає абсолютну впевненість» [4, с. 27]. Проте, як видається, розуміння стандарту доказування «поза розумним сумнівом» у кримінальному провадженні як «стандарту оцінки доказу» та як «стандарту доведення вини» потребує певного уточнення.

Стандарт доказування «поза розумним сумнівом» у країнах з англосаксонською системою права, зокрема США, дійсно використовують під час оцінювання доказів у кримінальному провадженні. Однак відповідно до такого стандарту доказування оцінюють не стільки достовірність безпосередньо змісту фактичних даних (інформації, яку містить доказ) та дотримання форми їх отримання (оцінювання, пов'язане з дотриманням правил допустимості доказу), скільки **ступінь можливості** відповідного змісту доказу, тобто інформації, яку він містить про кримінальне правопорушення, **довести** одну з обставин кримінального провадження, зокрема й винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення (оцінюють «ступінь» підтвердження (встановлення) обставини доказом).

Також варто зазначити про не зовсім правильне «осмислення» та переклад науковцем поняття «proof». Відповідна американська електронна бібліотека, до якої звертається А. М. Безносок, надає визначення поняття «proof beyond a reasonable doubt», що перекладається не як «доказ поза розумним сумнівом», а як «доведеність (доказаність) поза розумним сумнівом» [2]. Оскільки поняття «proof» означає не «доказ», навіть не «доказування», а «доведеність», «доказаність» і визначається в американській науковій літературі як «те, що отримано внаслідок впливу доказу»; **«встановлення факту (обставини) доказом»**; «це отримана переконаність, упевненість судді чи присяжних у достовірності знання (своїї думки) про фактичні обставини кримінального провадження, які стверджують (заявляють) сторони кримінального провадження, внаслідок прояву, «демонстрації» (подання) доказу»; «proof передбачає переконаність» [1, с. 26].

Окрім того, варто наголосити на тому, що у країнах з континентальною системою права стандарти доказування розглядають з погляду «виправдання власних дій» у разі «випадкового» засудження невинуватого (пояснення → засудження невинуватого). Породженню та існуванню системи такого роду сприяє «історично немируща» дискусія навколо концепції встановлення «істини» (чи то «достовірності», чи то «високого ступеня ймовірності») у кримінальному провадженні та неправильне буквально розуміння принципу «невідворотності покарання». Натомість у країнах із змагальною формою кримінального процесу стандарти доказування виступають поясненням «виправдання ймовірно винуватого» та служать «еталоном» гарантій захисту прав обвинуваченого у кримінальному провадженні (пояснення → виправдання винуватого).

Стандарти доказування у кримінальному провадженні треба розглядати не з погляду доведення **«достовірності винуватості»**, а з позиції встановлення **«ймовірності невинуватості»** особи у вчиненні кримінального правопорушення. Лише за такого сприйняття та усвідомлення суті стандартів доказування у кримінальному провадженні вони зможуть належно «функціонувати» у сфері здійснення кримінального судочинства незалежно від форми (типу, моделі) кримінального процесу.

Отже, на підставі викладеного можна зробити висновок, що стандарти доказування у кримінальному процесі є запорукою як правильного встановлення обставин кримінального провадження (формування знання про них), так і успішної реалізації завдань кримінального процесу загалом.

Список використаної літератури

1. *Jefferson L. Ingram. Criminal Evidence. Tenth edition / Jefferson L. Ingram. – University of Dayton : John C. Klotter, Justice Administration Legal Series, Anderson publishing, 2009. – 962 p.*
2. Reasonable Doubt / Lectric Law Library's Lexicon [Elektronic resourse]. – Access mode : <http://www.lectlaw.com/def2/q016.htm>.
3. *Басиста І.* До питання встановлення об'єктивної істини у кримінальному провадженні / І. Басиста // Вісник Львівського університету. – Львів, 2015. – С. 417–422. – (Серія юридична ; вип. 61.).
4. *Безносюк А.* Доведеність поза розумним сумнівом та достовірність як стандарти доказування у кримінальному процесі України / А. Безносюк // Судова апеляція. – 2014. – № 3 (36). – С. 23–28.
5. *Вапнярчук В.* Стандарт кримінального процесуального доказування / В. Вапнярчук // Вісник Національної академії правових наук України. – 2015. – № 1 (80). – С. 100–112.
6. *Вершинин А. П.* Гражданский процесс : учеб. / под ред. В. А. Мусина и др. ; авт. кол.: А. П. Вершинин, Л. А. Кривоносова, М. А. Митина [и др.]. – М., 2000. – 472 с.
7. *Гмирко В. П.* Доказування в кримінальному процесі: діяльнісна парадигма. Теоретичний аналіз. Проблематизація. СМД-репрезентація : монографія / В. П. Гмирко. – Донецьк, 2010. – 314 с.
8. *Давтян А. Г.* Гражданский процесс зарубежных стран : учеб. пособие / под. ред. А. Г. Давтяна. – М., 2008. – 480 с.
9. *Эйсман А.* Соотношения истины и достоверности в уголовном процессе / А. Эйсман // Советское государство и право. – 1966. – № 6. – С. 92–97.
10. *Ищенко В.* Перспективи формування стандартів доказування у сучасному кримінальному процесі України / В. Іщенко // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 302–307.
11. Кримінальний процес : підручник / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки ; авт. кол.: Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, В. П. Пшонка [та ін.]. – Х. : Право, 2013. – 824 с.
12. Кримінальний процесуальний кодекс України : (проект). – К. : Нац. коміс. зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права, 2008.
13. Кримінальний процесуальний кодекс України : (проект). – К. : Нац. коміс. зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права, 2007.
14. Кримінальний процесуальний кодекс України : прийнятий 13 квітня 2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10, № 11–12, № 13. – Ст. 88. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
15. *Нор В.* Істина у кримінальному судочинстві: ідея, догма права, реалізація / В. Т. Нор // Вибрані праці / В. Т. Нор ; упоряд. В. Луцик, А. Павлишин. – Х. : Право, 2015. – С. 674–680.
16. *Павлишин А.* Вплив процесуальної форми на встановлення істини у кримінальних справах / А. Павлишин // Вісник Прокуратури. – 2011. – № 4 (118). – С. 75–82.
17. *Панченко Н.* Когнитивные категории «истинность» и «достоверность»: общее и различное / Н. Панченко // Знание. Понимание. Умение: Научный журнал Московского гуманитарного университета. – 2009. – №1. – С. 132–136.
18. *Петрухин И.* Истина, достоверность и вероятность в суде / И. Петрухин // Юридический мир. – 2003. – № 8. – С. 17–25.
19. *Пиюк А.* «Истина» или «доказанная достоверность»? / А. Пиюк // Российская юстиция. – 1999. – № 5. – С. 43.
20. *Погорецький М.* Імовірність і достовірність у кримінально-процесуальному пізнанні / М. Погорецький // Держава та регіони. – 2004. – С. 62–65. – (Серія Право. ; № 1.)
21. *Ратушна Б.* Стандарт доказування як критерій достовірності результату судового пізнання / Б. Ратушна // Право України. – 2012. – № 6. – С. 282–291.

22. Сергеева Д. Проблеми визначення достовірності доказу як його властивості за новим Кримінальним процесуальним кодексом України / Д. Сергеева // Юрист України. – 2013. – № 4 (25). – С. 106–111.
23. Словник української мови : в 11 т. Т. 2. [Електронний ресурс] / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Режим доступу : <http://sum.in.ua>
24. Словник української мови : в 11 т. Т. 1 [Електронний ресурс] / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Режим доступу : <http://sum.in.ua>
25. Слюсарчук Х. Р. Види стандартів доказування у кримінальному провадженні / Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали XXII звітної науково-практичної конференції (4–5 лютого 2016 р.) : у 2 ч. Ч. 2. – Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2016. – С. 233–237.
26. Строгович М. С. Материальная истина и судебные доказательства в советском уголовном процессе : монография / М. С. Строгович. – М. : Изд-во АН СССР, 1955. – 384 с.
27. Шумило М. Імовірність і вірогідність знання у кримінальному провадженні як передумова потреби об'єктивізації результатів доказування / М. Шумило // Право України. – 2014. – № 10. – С. 44–52.

References

1. Jefferson L. Ingram. (2009). *Criminal Evidence*. Tenth edition. University of Dayton: John C. Klotter. Justice Administration Legal Series. Anderson publishing.
2. *Reasonable Doubt*. Lectric Law Library's Lexicon. <<http://www.lectlaw.com/def2/q016.htm>>
3. Basysta, I. (2015). Do pytannja vstanovlennja ob'jektyvnoi' istyny u kryminal'nomu provadzhenni. *Visnyk L'vivs'kogo universytetu. Serija jurydychna*, 61, 417–422.
4. Beznosjuk, A. (2014). Dovedenist' poza rozumnym summivom ta dostovirnist' jak standarty dokazuvannja u kryminal'nomu procesi Ukrai'ny. *Sudova apeljacija*, 3 (36), 23–28.
5. Vapnjarchuk, V. (2015). Standart kryminal'nogo procesual'nogo dokazuvannja. *Visnyk Nacional'noi' akademii' pravovyh nauk Ukrai'ny*, 1 (80), 100–112.
6. Vershinin, A., Krivonosova, L., Mitina, M. (2000). *Grazhdanskij process*. Moskva.
7. Hmyrko, V. (2010). *Dokazuvannja v kryminal'nomu procesi: dij'al'nisna paradygma. Teoretychnyj analiz. Problematyzacija. SMD-reprezentacija*. Dnipropetrovs'k.
8. Davtjan, A. (2008). *Grazhdanskij process zarubezhnyh stran*. Moskva.
9. Jejsman, A. (1966). Sootnoshenija istiny i dostovernosti v ugovnom processe. *Sovetskoe gosudarstvo i pravo*, 6, 92–97.
10. Ishchenko, V. (2009). Perspektyvy formuvannja standartiv dokazuvannja u suchasnomu kryminal'nomu procesi Ukrai'ny. *Forum prava*, 3, 302–307.
11. Groshevyj, Ju., Tacij, V., Pshonka, V. (2013). *Kryminal'nyj proces: pidruchnyk*. Harkiv: Pravo, 2013.
12. *Kryminal'nyj procesual'nyj kodeks Ukrai'ny: proekt* (2008). Kyi'v: Nac. komis. zi zmicnennja demokratii' ta utverdzhennja verhovenstva prava.
13. *Kryminal'nyj procesual'nyj kodeks Ukrai'ny: proekt* (2007). Kyi'v: Nac. komis. zi zmicnennja demokratii' ta utverdzhennja verhovenstva prava.
14. *Kryminal'nyj procesual'nyj kodeks Ukrai'ny*, st. 17, gl. 2; st. 94, gl. 4 (2012) (Verhovna Rada Ukrai'ny). Oficijnyj sajt Verhovnoi' Rady Ukrai'ny. <<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (2016, berezen', 22)
15. Nor, V. (2015). *Vybrani praci*. Harkiv: Pravo, 674–680.
16. Pavlyshyn, A. (2011). Vplyv procesual'noi' formy na vstanovlennja istyny u kryminal'nyh spravah. *Visnyk Prokuratury*, 4 (118), 75–82.

17. Panchenko, N. (2009). Kognitivnye kategorii «istinost'» i «dostovernost'»: obshhee i razlichnoe Znanie. *Ponimanie. Umenie: Nauchnyj zhurnal Moskovskogo gumanitarnogo universiteta*, 1, 132–136.
18. Petruhin, I. (2003). Istina, dostovernost' i verojatnost' v sude. *Juridicheskij mir*, 8, 17–25.
19. Pijuk, A. (1999). «Istina» ili «dokazannaja dostovernost'»? *Rossijskaja justicija*, 5, 43.
20. Pogorec'kyj, M. (2004). Imovirnist' i dostovirnist' u kryminal'no-procesual'nomu piznanni. *Derzhava ta regiony. Serija: Pravo*, 1, 62–65.
21. Ratushna, B. (2012). Standart dokazuvannja jak kryterij dostovirnosti rezul'tatu sudovogo piznannja. *Pravo Ukrai'ny*, 6, 282–291.
22. Sergijejeva, D. (2013). Problemy vyznachennja dostovirnosti dokazu jak jogo vlastyivosti za novym Kryminal'nym procesual'nym kodeksom Ukrai'ny. *Juryst Ukrai'ny*, 4 (25), 106–111.
23. Bilodid, I. (1970–1980). *Slovyk ukrai'ns'koi' movy: v 11 tomah (T. 1)*. Kyi'v: Naukova dumka. <<http://sum.in.ua>>
24. Bilodid, I. (1970–1980). *Slovyk ukrai'ns'koi' movy: v 11 tomah (T. 2)*. Kyi'v: Naukova dumka. <<http://sum.in.ua>>
25. Slyusarchuk, Kh. (2016). Vydy standartiv dokazuvannja u kryminal'nomu provadzheni Problemy derzhavotvorennja i zahystu prav ljudyiny v Ukrai'ni. *Materialy XXII zvitnoi' naukovo-praktychnoi' konferencii*, ch. 2, 233–237.
26. Strogovich, M. (1955). *Material'naja istina i sudebnye dokazatel'stva v sovetskom ugolovnom processe*. Moskva: Izd-vo AN SSSR.
27. Shumylo, M. (2014). Imovirnist' i virogidnist' znannja u kryminal'nomu provadzheni jak peredumova potreby ob'jektyvizacii' rezul'tativ dokazuvannja. *Pravo Ukrai'ny*, 10, 44–52.

*Стаття: надійшла до редакції 30.03.2016
прийнята до друку 20.04.2016*

STANDARDS OF PROOF AND FORMING KNOWLEDGE IN CRIMINAL PROCEEDING

A. Pavlyshyn, Kh. Slyusarchuk***

**Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Str., 1, UA – 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: pavlyshyna@gmail.com*

*** Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Str., 1, UA – 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: shusar4yk@yahoo.com*

The article is devoted to defining the interconnection (interrelation) between the standards of proof and the way of forming (mechanism of formation) knowledge of the circumstances of the criminal proceeding. The correlation between such philosophical and legal categories as «probability», «likelihood» and «reliability» of the knowledge has been researched. Analyzing the norms of the legislation and views of scientists, authors afford their own vision of the possible existence of prospective (likelihood) knowledge in criminal proceeding and aver that in criminal proceeding the standards of proof fix the moments of appearance (inception) of probable, prospective (likelihood) and reliable knowledge of the circumstances of the criminal proceeding.

Also, based on the analysis of scientific views about the ways of forming reliability of knowledge (reliable knowledge) in criminal proceeding, the authors conclude that in criminal proceeding should be distinguished such concepts as «credibility in evidence» and «reliability

of the circumstance» of the criminal proceeding, because, proof of the circumstance of the criminal proceeding «with certainty» («with reliability») involves the accumulation of the knowledge of the relevant circumstance of the criminal proceeding and it is also mean its increasing of the content. Knowledge about the circumstances of the criminal proceeding involves a gradation from its probability to its reliability, which leads to a gradual "strengthening" of the belief in the correctness of the findings/conclusions in (of) the respect circumstance and the need for the adoption of a required decision in the criminal proceeding. Thus, the reliability of the circumstances should gradually increases and the level of justification of the knowledge of the circumstance of the criminal proceeding should be increased continuously in the criminal procedure.

In this context, the authors note that the establishment of the credibility in evidence or even in some weight of evidences at some stage of the criminal proceeding cannot automatically guarantee the reliability proof of the circumstance of the criminal proceeding (for example and in particular to establish the reliability of guilt of the accused who is charged in a criminal offense). Exactly for establish the reliability of the proof of the circumstance of the criminal proceeding the standards of proof are being brought in. In fact, the whole system of the standards of proof is designed to guarantee the «reliability» of the result of obtaining of the knowledge about the circumstance of the criminal proceeding.

As a result, the authors remark that the standards of proof in criminal proceeding should not be considered in terms of proof the «reliability of guilt», but should be considered with a view of establishing the «likelihood/probability of innocence» of the accused in a criminal offense. Only with this embranchment and such understanding of the standards of proof in criminal proceeding they will be can properly «operate» in the area of a criminal justice, regardless of the form (type, model) of the criminal procedure.

Keywords: proof, probability, likelihood, credibility in evidence, reliability.